

„Rodzice partnerami nauczycieli w procesie adaptacji szkolnej”

SOCRATES GRUNDTVIG 2

PARTNERSKIE PROJEKTY KSZTAŁCENIA DOROSŁYCH

Raport z badań na temat adaptacji szkolnej Polska

**Oprac. Dorota Czajkowska
(Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej)**

Marzec 2007

1.

WSTĘP

Treść ankiety (Załącznik Nr 1) będącej podstawą omawianego badania, została opracowana przez przedstawicieli organizacji biorących udział w projekcie „Rodzice partnerami nauczycieli w procesie adaptacji szkolnej” (NIPPA, EADAP, OMEP Czechy, Fundacja Komeńskiego, Unia Materskich Centier).

Ankieta w pięciu wersjach językowych została przeprowadzona na przestrzeni grudnia 2006, stycznia i lutego 2007 wśród dorosłych i dzieci uczestniczących w procesie adaptacji szkolnej w Irlandii Północnej (Zjednoczone Królestwo), Grecji, Czechach, Polsce i na Słowacji. Jej celem była analiza potrzeb potencjalnych uczestników szkolenia (rodziców i nauczycieli), które powstaje obecnie w ramach projektu. Podstawą dla takiej analizy miały być osobiste doświadczenia i refleksje, stąd konstrukcja zaproponowanych pytań.

W Polsce rozesłano drogą pocztową lub doręczono osobiście około 200 formularzy ankiet. W zbieraniu danych czynnie uczestniczyło 21 słuchaczy (nauczycieli oraz rodziców z województw lubelskiego, łódzkiego i mazowieckiego, od początku biorących udział w projekcie) i 7 pracowników Fundacji Komeńskiego.

Ankiety były anonimowe, pierwsze pytanie zawierało charakterystykę respondenta (rodzic/nauczyciel/przedstawiciel władz samorządowych/uczeń/przedszkolak/dziecko przed przejściem progę szkolnego). Rodziców i nauczycieli poproszono o przeprowadzenie – w oparciu o zaproponowany formularz – rozmów z dziećmi. Zapisy tych rozmów, chociaż mało obiektywne, bo nie dokonane przez wykwalifikowanych badaczy, pozwalają wyodrębnić główne problemy, z którymi muszą radzić sobie wspólnie wszystkie strony zaangażowane w proces przejścia z przedszkola/domu do szkoły.

Z 20 ankiet rozesyłanych do gmin w całej Polsce, wypełniono i odesłano na adres Fundacji zaledwie 3.

W ankiecie wzięły udział 143 osoby:

- rodzice dzieci w różnym wieku – w większości 6, 7 i 8 latków (25 osób)
- nauczyciele najmłodszych klas szkoły podstawowej (19 osób)
- nauczyciele przedszkoli i ośrodków przedszkolnych (14 osób)
- kilku innych pracowników szkoły (woźna, opiekunka szkolnej świetlicy – 2 osoby)
- przedstawiciele samorządów lokalnych (3 osoby)
- oraz same dzieci – zarówno te, które chodzą już do szkoły (38 dzieci), jak i dzieci z oddziałów przedszkolnych, które przejście do szkoły czeka już wkrótce (42 dzieci).

W dalszej części opracowania znalazły się odpowiedzi udzielone na pytania w ankiecie pogrupowane pod kątem tego, kto udzielił odpowiedzi (rodzic, nauczyciel, dziecko, etc.) oraz częstotliwości pojawiania danej odpowiedzi się w ankietach.

2.

ZDANIEM NAUCZYCIELI (SZKÓŁ I PRZEDSZKOLI)...

Zależność pomiędzy wcześniejszym uczęszczaniem do przedszkola a tym, jak dziecko radzi sobie z pierwszymi tygodniami nauki w szkole

Zdaniem nauczycieli o tym, jak szybko dziecku uda się zaadoptować w nowej szkole, a także w dużej mierze o jego powodzeniu i sukcesach szkolnych, decyduje przede wszystkim to, czy i jak długo dziecko wcześniej uczęszczało do przedszkola. Ich zdaniem, doświadczeń i umiejętności wyniesionych z przedszkola nie sposób przecenić – dziecko, które miało możliwość uczyć się w przedszkolu, jest prawie zawsze lepiej rozwinięte od swojego rówieśnika, który do czasu zerówki pozostawał w domu – zarówno pod względem społecznym, emocjonalnym, umysłowym jak i ruchowym. Najmocniej te różnice zaznaczają się właśnie w rozwoju społecznym, ponieważ o ile staranna edukacja w domu z pewnością pomoże dziecku rozwinąć umiejętności manualne oraz większą wiedzę, o tyle bez przedszkola będzie mu trudno nauczyć się nawiązywać kontakty z rówieśnikami, współdziałać w grupie, a także prawdopodobnie nie zdobędzie odpowiedniej odporności psychicznej, niezbędnej do radzenia sobie w sytuacjach stresu, trudności czy niepowodzenia.

Tabela 1 zawiera listę różnic między dziećmi, które chodziły i nie chodziły do przedszkola, jakie w kontakcie z nimi zauważają nauczyciele zarówno przedszkola, jak i szkół podstawowych:

dzieci nie uczęszczające wcześniej do przedszkola	dzieci po przedszkolu
<ul style="list-style-type: none"> - trudniej zawierają nowe znajomości, mają ogólnie słaby kontakt z rówieśnikami, często nie potrafią nawiązać kontaktu z nauczycielem - nie potrafią właściwie współdziałać w grupie, wyrywają sobie zabawki, skarżą na kolegów z byle powodu - często bywają niezdyscyplinowane - często są zagubione, niepewne, załęknione - wstydzą się, są mało rozmowne - reagują płaczem na każdą napotkaną trudność - często mają trudności w zakresie rozwoju sprawności manualnej, widoczne są różnice w rozwoju umysłowym, rozwoju mowy, bogactwie słownika - nie potrafią skupić swojej uwagi na dłużej (np. podczas rysowania) <p>- rodzice mogą przygotować dziecko, ale głównie intelektualnie. Nie są w stanie w domu zapewnić mu odpowiedniego treningu społecznego</p>	<ul style="list-style-type: none"> - mniej kłopotów z adaptacją do wymogów szkolnych - posiadają umiejętności, które wpływają na tempo i jakość pracy - łatwiej się integrują w zespole klasowym, często przejmują przewodnictwo w grupie, łatwo nawiązują kontakty, potrafią pracować w grupie - potrafią same organizować sobie zabawę - są śmielsze - dużo ze sobą rozmawiają, są otwarte, komunikatywne - wykazują mniej symptomów stresu w zetknięciu z nową sytuacją - zadają więcej pytań i poszukują na nie odpowiedzi, są chętne i ciekawe świata - są bardziej posłuszne, zdyscyplinowane, potrafią podporządkować się normom społecznym - są lepiej przygotowane pod względem dydaktycznym, - posiadają większy zasób słownictwa, rozwija się ich pamięć, - mają więcej pomysłów artystycznych - nauczone są pomagać innym (np. młodszym) - są bardziej samodzielne, zaradne i niezależne - osiągają dojrzałość szkolną

W jaki sposób nauczyciele szkolni obecnie uczestniczą w procesie przejścia dzieci z domu/przedszkola do szkoły?

1. Różnego rodzaju spotkania uczniów i nauczycieli szkoły podstawowej z przyszłymi uczniami z pobliskich przedszkoli na terenie szkoły w ramach:
  - a. dni otwartych
  - b. lekcji pilotażowych
  - c. zajęć świetlicowych
  - d. zajęć sportowych
  - e. spektakli i akademii (np. mikołajkowych)
  - f. niektórych uroczystości szkolnych (uroczyste ślubowanie klas pierwszych)
  - g. festynów i różnego rodzaju imprez plenerowych o charakterze integracyjno-rekreacyjnym (Święto pieczonego ziemniaka, Rodzinne grillowanie)
  - h. wycieczek
  - i. konkursów
  - j. wspólnych obiadów w tej samej stołówce (dot. szczególnie dzieci uczestniczących w zajęciach „Klubu Przedszkolaka” których oddziały często mieszczą się na terenie szkół)

Zdaniem nauczycieli, szczególnie ważne i bardzo korzystne dla przedszkolaków jest by co najmniej kilka razy i to już na wiele miesięcy przed rozpoczęciem nauki, odwiedzały szkołę, poznały jej budynek, otoczenie i pracujących w niej ludzi oraz kontaktowały się uczniami młodszych klas. To ważne, żeby mogły przyjrzeć się temu jak wygląda klasa i lekcja z panią, dlatego proponuje się pilotażowe lekcje dla 5-6 latków, oraz zapraszanie przedszkolaków do udziału w niektórych lekcjach klas pierwszych (młodsze dzieci, głównie na lekcje muzyki i zajęcia plastyczne – starsze, również na inne zajęcia). Proponuje się tu też wspólne zabawy (dywanowe) oraz różnego rodzaju zadania do wykonania wspólnie – przedszkolaki razem w zespole z pierwszoklasistami

Z tego rodzaju spotkań bardzo korzystają również rodzice. Mogą m.in. poznać nauczycieli, ofertę zajęć pozalekcyjnych, zapoznać się z podręcznikami do kl.I.

2. Podtrzymywanie kontaktów między szkołą a przedszkolami w jej sąsiedztwie polegające na różnego rodzaju spotkaniach przedszkolaków, ich wychowawców, oraz

nauczycieli i uczniów młodszych klas szkoły podstawowej na terenie przedszkola w ramach organizowanych tam przedstawień i różnych uroczystościach

Z jednej strony jest to kolejna okazja do kontaktu przedszkolaków z ich przyszłymi nauczycielami i kolegami ze szkoły, z drugiej taka wizyta daje możliwość spotkania absolwentów przedszkola z ich dotychczasowymi wychowawczyniami. Dla tych dzieci jest to zwykle przyjemne doświadczenie, które dodatkowo sprawia, że przejście z przedszkola do szkoły wydaje się być bardziej płynne (pokazuje jakąś ciągłość, bez odcinania się od kolejnych etapów edukacji). Dla przedszkolank jest to natomiast okazja, by dowiedzieć się, jak radzą sobie w szkole ich wychowankowie, – co zdaniem samych nauczycielek jest bardzo cenne i pomaga lepiej przygotowywać do szkoły kolejne roczniki.

3. Inne rodzaje współpracy szkoły i przedszkola (w jednej ze szkół nauczycielka i jej uczniowie przygotowują dwa razy w ciągu roku gazetkę „Plastusiowe nowinki” w całości poświęconą przedszkolom).

4. Zgoda na uczestnictwo rodziców w lekcji w pierwszych tygodniach nowej szkoły (jeśli jest to konieczne, mogą być w klasie razem ze swoim dzieckiem).

Proponowanym pokrewnym rozwiązaniem jest tu też pomysł „szklanych drzwi” – dziecko przez szybę w drzwiach widzi, że mama czy tata są blisko, zaraz za drzwiami i może się czuć bezpieczniej. Z biegiem czasu rodzice przychodzą rzadziej i zostają na krócej, żeby po jakimś czasie, kiedy dziecko się już w pełni zaaklimatyzuje, mogli zupełnie przestać przychodzić.

5. Pedagogizacja rodziców (najbardziej powszechna na poziomie przedszkoli, raczej rzadka w podstawówkach):

- a. Warsztaty i spotkania rodziców ze specjalistami (logopeda, psycholog)
- b. Prezentacja literatury fachowej
- c. Spotkania w przedszkolu z nauczycielami klas I

6. Dbłość o dobrą integrację klasy, oraz bliskie relacje uczeń-wychowawca

7. Budowanie zaufania nauczyciela u dzieci i atmosfery bezpieczeństwa na lekcji

8. Konsultacje specjalistyczne – z pedagogiem szkolnym i psychologiem
9. Metoda „Dobrego Startu” Bohdanowicz
10. Wymiana spostrzeżeń i obserwacji nauczycieli szkoły podstawowej z wychowawczyniami z przedszkoli, tak żeby przedszkolanki mogły dowiedzieć się o tym, z jakimi kłopotami spotykają się ich „mali absolwenci” w szkole i żeby mogły tak zmienić sposób pracy z dziećmi, żeby w kolejnych latach takich kłopotów było mniej.

Realizowane są już takie programy jak „Śledzenie losów absolwentów przedszkola” – należą jednak raczej do rzadkości. Częściej jest tak, że o ile nauczyciele w przedszkolu nie mają zaprzyjaźnionego nauczyciela w szkole to dociera do nich bardzo niewiele informacji, na co nauczyciele bardzo narzekają.

W jaki sposób nauczyciele przedszkolni obecnie uczestniczą w procesie przejścia dzieci z domu/przedszkola do szkoły?

1. Nacisk na trening dziecka w kierunku większej samodzielności (sprzątanie zabawek, korzystanie z toalety, mycie rąk, samodzielne ubieranie się)
2. Dbłość o uczenie tych umiejętności i wiedzy, które są szczególnie potrzebne w szkole – czytanie, liczenie, umiejętności językowe, zdolność wystawiania się pełnymi zdaniami, przekazywanie swoich informacji w wyznaczonym przez nauczyciela czasie, trening pamięci, koncentracji uwagi i logicznego myślenia, rozwój umiejętności manualnych, oraz na rozwój konkretnej wiedzy (znajomość kolorów, dni tygodnia etc).
3. Troska o to, by dziecko wzrastało w poczuciu własnej wartości, przekonane o swoich możliwościach, świadome swoich zalet i mocnych stron, pewne siebie.
4. Rozwijanie umiejętności społecznych – takich jak nawiązywanie pozytywnych kontaktów interpersonalnych zarówno z rówieśnikami jak i nauczycielem, rozwiązywanie konfliktów bez ingerencji dorosłych, współpraca w grupie, pomaganie sobie nawzajem – oraz uczenie zasad i norm społecznych

5. Wdrażanie rodziców do systematycznej współpracy z przedszkolem, a później ze szkołą – przez zainteresowanie rodzica osiągnięciami dziecka oraz tym jak może popracować z dzieckiem w domu, zachęcanie ich do korzystania z pomocy specjalistów
6. Dbłość o sprawność fizyczną i rozwój motoryczny dziecka.

Co można jeszcze zrobić, by zapewnić dzieciom udane przejście z przedszkola/domu do szkoły?

1. Rozwinięcie systemu monitorowania rozwoju dziecka, przez przekazywanie informacji o dziecku, jego osiągnięciach, zdolnościach i ewentualnych deficytach do szkoły (opinia nauczyciela, logopedy, psychologa). Jednocześnie zwiększenie współpracy przedszkoli i szkół celem wymiany doświadczeń oraz wspólnego szukania rozwiązań dla nietypowych i trudnych przypadków.
2. Większy przepływ informacji w zakresie informowania o oczekiwaniach szkoły względem przyszłych uczniów – dopasowanie systemu edukacji przedszkolnej pod kątem wychowawczo-dydaktycznym do potrzeb i oczekiwań szkoły.
3. Zaangażowanie i wsparcie rodziców w rozwijaniu umiejętności i wiedzy dzieci poprzez pracę w domu (np. trening samodzielności).
4. Kontakt nauczyciela z rodzicami – informowanie ich o zachowaniach uczniów, oraz aktywna współpraca rodziców.

Interpretacja odpowiedzi nauczycieli:

- Nauczycielki, które wzięły udział w ankiecie zdecydowanie dostrzegają, jak ważne jest to, by pierwsze doświadczenia dziecka w nowej szkole były pozytywne, a przejście z przedszkola czy domu do szkoły odbyło się płynnie i bez większych stresów.
- Ich odpowiedzi wskazują, że są zaangażowane w pracę nad tym, by dzieci szybko zaaklimatyzowały się w nowej szkole.

- Są przede wszystkim bardzo otwarte na kontakt i współpracę z rodzicami. Często i aktywna współpraca na linii nauczyciel-rodzic to jeden z najczęściej wymienianych postulatów.
- Na pytania w ankietach odpowiadają obszernie, pokazując duże doświadczenie i znajomość realiów. Proponują bardzo różnorodne rozwiązania – dotyczące różnych sfer życia szkoły i aktywności pozalekcyjnych.
- Nauczycielki z przedszkoli są mocno nastawione na współpracę ze szkołą – z ich perspektywy brak wymiany informacji i słaba współpraca szkół z przedszkolami jest czynnikiem, który najbardziej może utrudniać odpowiednie przygotowanie dzieci do przejścia z przedszkola do szkoły. Chodzi tu o coś więcej niż współpraca przy okazji akademii szkolnych. Przedszkolanki chciałyby przede wszystkim wymieniać się doświadczeniem pedagogicznym i dzielić się spostrzeżeniami na temat konkretnych dzieci. Brakuje im również jasnych informacji na temat tego, jakie są oczekiwania szkoły i jak należy kierować edukacją przedszkolną by im sprostać (brak feedbacku).
- Natomiast zdaniem nauczycieli szkół, aby proces przejścia upływał bez większych trudności, jak najwięcej dzieci powinno uczęszczać do przedszkola, a najlepiej gdyby przynajmniej dla 5-latków przedszkole było obowiązkowe. Jednocześnie zasadnicze dla procesu przejścia do nowej szkoły wydaje im się wcześniejsze zapoznanie dzieci ze szkołą, integrowanie dzieci, rodziców i nauczycieli, oraz współpraca z przedszkolami.
- Z tej perspektywy zdumiewa zatem fakt, że skoro ta współpraca jest tak pożądana z obu stron, w praktyce jest tak rzadka. Być może na przeszkodzie stoją jakieś uregulowania prawne takie jak ustawa o ochronie danych osobowych (w jednej z ankiet nauczycielka narzekała na to, że przedszkole nie jest informowane o wynikach konsultacji specjalistycznych. Musi poprosić rodziców dziecka o zapoznanie jej z diagnozą – Ci jednak mogą zawsze odmówić. W innej ankiecie jedna z przedszkolank narzekała, że nie mają dostępu do informacji o tym, do jakiej szkoły poszli absolwenci jej przedszkola – w praktyce więc tracą kontakt i nie wiedzą, jak dzieci radzą sobie dalej w szkole)

3.

ZDANIEM INNYCH PRACOWNIKÓW SZKOŁY...

Z perspektywy pracowników szkoły (2 ankiety – odpowiedzi woźnej i pani świetliczanki) dzieciom, które rozpoczynają naukę w szkole brakuje samodzielności oraz przygotowania do współdziałania w grupie. Dlatego źle znoszą pójście do nowej szkoły, z trudem przystosowują się do nowego rozkładu dnia, mają trudności z nawiązywaniem kontaktów interpersonalnych. Ich zdaniem wyraźnie brakuje również dyscypliny.

Aby ułatwić dzieciom adaptację, proponują postawienie na integrację nauczycieli, uczniów i ich rodziców, oraz wcześniejszy kontakt ze szkołą, co pokrywa się z propozycjami nauczycieli.

Pojawiła się też propozycja ujednoczenia stroju szkolnego (uniform), oraz zwiększenia kompetencji pracowników szkoły w celu zaprowadzenia większego porządku i dyscypliny.

Zdaniem przedstawicieli władz samorządowych...

Samorządy wydają się zdawać sobie sprawę z wagi jak najwcześniejszej rozpoczętej edukacji i integracji dzieci z grupą rówieśniczą. Dlatego wsparcie gminy polega przede wszystkim na tworzeniu i utrzymywaniu grup przedszkolnych w miejscowościach gminy, oraz zachęcaniu rodziców do jak najwcześniejszego kontaktu dzieci z grupą rówieśniczą i wspólnego przebywania z dzieckiem w przedszkolu. Do tego dochodzi promocja ośrodków przedszkolnych przez organizację dni otwartych oraz różnego rodzaju imprez środowiskowych (wypowiedzi te pochodzą z ankiety wypełnionej przez osobę, która we władzach gminy jest m.in. lokalnym koordynatorem programu GNP i Szansa na dobry start).

W jednej z gmin (Koronowo) w wydziale oświaty UM trwają również prace nad usprawnieniem przepływu informacji o uczniach po między nauczycielami na różnych etapach edukacji (przedszkole- kl.I; kl.III - kl.IV; szkoła podstawowa - gimnazjum). Chodzi m.in. o wzajemne informowanie się o oczekiwaniach i stanie faktycznym.

4. ZDANIEM RODZICÓW...

Najistotniejsze doświadczenia związane z procesem przechodzenia dzieci z przedszkola/ domu do szkoły:

Rodzice przy okazji tego pytania bardzo często mówią o tym, że łatwość i szybkość, z jaką dziecko klimatyzuje się w nowej szkole zależy w dużym stopniu od tego, czy dziecko chodziło wcześniej do przedszkola i jak wcześnie zaczęło edukację. Ich zdaniem doświadczenia z przedszkola sprawiają m.in., że dzieci są mniej agresywne i płaczliwe, za to potrafią się lepiej koncentrować na lekcji, są bardziej posłuszne i lepiej potrafią współpracować w grupie rówieśniczej. Uważają za ważne, by dziecko edukację przedszkolną zaczynało jak najszybciej.

Opowiadają też o tym, że proces przejścia i adaptacji w nowej, szkolnej rzeczywistość zawsze wymaga czasu. Mówią, że trzeba pozwolić dziecku stopniowo przekonywać się do szkoły i krok po kroku otwierać się.

Najczęściej wymieniane obawy rodziców:

1. Nowa szkoła to zmiana, która jest źródłem stresu, a stres ten może odbić się niekorzystnie na dziecku.
2. Obawa, że dziecko nie poradzi sobie z tyloma zmianami i pracą w nowym, nieznanym środowisku, że brakuje mu samodzielności i niezbędnych nawyków, jak na przykład systematyczność.
3. Obawa, że czekają je nowe obowiązki, zwiększone rygory (punktualność, praca od dzwonka do dzwonka) i inne niż dotychczas oczekiwania nauczyciela
4. Dziecko wchodzi w nowe środowisko (poznaje nowe koleżanki, zaczyna kontaktować się również z dużo starszymi dziećmi), co może wiązać się z pewnymi zagrożeniami (choć oczywiście nie musi)

5. Szkoła jest sprawdzianem samodzielności dziecka (w domyśle sprawdzianem, którego może nie przejść pomyślnie)

Doświadczenia/ reakcje dziecka oczami rodziców

O ile dziecko nie ma większych trudności z zaadaptowaniem się w szkole, zmianę tą traktuje zwykle bardzo pozytywnie. Towarzyszy jej najczęściej radość i ekscytacja, zapal do pracy, chęć chodzenia do szkoły, połączona z dumą, że nareszcie jest się uczniem, a nie żadnym przedszkolakiem. Momentowi przejścia do nowej szkoły towarzyszy też często poczucie utraty wolności. Nagle jest o wiele mniej czasu na zabawę, za to pojawiają się nowe obowiązki.

Natomiast kłopoty z odnalezieniem się w nowej rzeczywistości w prostej linii prowadzą do prób wagarowania (polegających głównie na negocjacjach z rodzicami, proszeniu ich o zwolnienia i demonstrowaniu niechęci do szkoły), rzadziej, na tym etapie, do kłopotów z nauką czy gorszych ocen.

W jaki sposób rodzic obecnie uczestniczy w procesie przejścia dzieci z domu/przedszkola do szkoły?

1. Przede wszystkim - kontakt z dzieckiem, codzienne rozmowy, obserwowanie dziecka i wyczulenie na zmiany w jego zachowaniu.
2. Pomoc w rozwiązywaniu jego problemów, rozmowy o trudnych doświadczeniach, wspólne rozwiązywanie trudności, wsparcie psychiczne (wsparcie dla samodzielności, dodawanie poczucia bezpieczeństwa w sytuacjach podejmowania wyzwań)
3. Wspólne odrabianie lekcji, sprawdzanie zeszytów i prac domowych, pomoc rodziców przy realizacji dodatkowych projektów.
4. Zaprowadzanie i odbieranie dziecka na zajęcia

5. Bieżący kontakt z wychowawczynią i dyrekcją szkoły, uczestnictwo w zebraniach klasowych
6. Aktywne uczestnictwo rodzica w życiu szkoły (współorganizowanie imprez szkolnych, spotkań integracyjnych, klasowych wyjść do teatru, do muzeum, współprowadzenie niektórych lekcji)
7. Zachęcanie dziecka do aktywności w życiu klasy.
8. Kontakt rodziców z rodzicami innych dzieci z klasy.
9. Wyrabianie w dziecku nawyku systematyczności (np. przez wyznaczanie dziecku drobnych obowiązków i przestrzeganie ich systematycznego wykonywania)
10. Reagowanie na niepokojące symptomy – konsultacje z psychologiem, rozmowy z dotychczasowymi opiekunkami z przedszkola
11. Pozostawanie w kontakcie z przedszkolem – tak, żeby dziecko raz na jakiś czas mogło wrócić pobawić się z dziećmi, które zna i spotkać dotychczasowe opiekunki.

Co można jeszcze zrobić by zapewnić dzieciom udane przejście z przedszkola/domu do szkoły?

1. Rozmowy (z rodzicami, starszym rodzeństwem, innymi dorosłymi), w których opowiada się dziecku o zaletach szkoły, o tym, że będzie to nowe, ale pozytywne doświadczenie, pozytywne wypowiedanie się o szkole i nauczycielach.
2. Wcześniejsze zapoznanie dziecka ze szkołą – z jej budynkiem, ludźmi, którzy ją tworzą poprzez:
  - a. Uczestniczenie w dniach otwartych i festynach organizowanych na terenie placówki (Sugestia, by bardziej integrować klasy „0” z resztą szkoły, wprowadzając odpowiednie programy adaptacyjne)
  - b. Zapisanie dziecka na jakieś dodatkowe (np. ruchowe) zajęcia na terenie szkoły

- c. Wcześniejsze zapoznanie dziecka z jego przyszłą wychowawczynią
3. Integrowanie się wychowawcy, dzieci i ich rodziców (m.in. za sprawą imprez integracyjnych i aktywnemu uczestnictwu rodziców w życiu szkoły)
  4. Wsparcie polegające na poświęcaniu dziecku swojej uwagi, chwaleniu, docenianiu, dodawaniu otuchy i wiary w siebie
  5. Przygotowanie dziecka do pracy w szkole poprzez nauczenie go podstawowych umiejętności praktycznych, odpowiedni trening samodzielności, ale również ćwiczenie np. głośnego czytania, wypowiadania się pełnym zdaniem
  6. Pozostawanie w kontakcie z przedszkolem – a także podtrzymywanie relacji z dziećmi i rodzicami znanymi z czasów przedszkola. Rekomendowanym pomysłem jest idea „Klubu Absolwenta”.
  7. Zmniejszenie dopuszczalnej maksymalnej liczby dzieci w klasach

Interpretacja odpowiedzi rodziców :

- Moment rozpoczęcia przez dziecko nauki w szkole podstawowej jest bardzo stresujący dla rodziców. Rodzice są zwykle pełni obaw o to jak uda się dziecku zaklimatyzować w nowych warunkach i czy sprosta nowym obowiązkom i szkolnym rygorom.
- Trzeba powiedzieć, że ten niepokój rodziców bardzo udziela się dzieciom. Same dzieci zwykle cieszą się na myśl o tym, że pójdą do szkoły. To dla nich swego rodzaju „awans” z przedszkolaka na ucznia. Jeśli jednak rodzice przeżywają niepokój związany z tym przejściem, dzieci to wyczuwają i same zaczynają się niepokoić. Dlatego ważne jest odpowiednie przygotowanie rodziców oraz budowanie ich zaufania do szkoły.
- W tej przełomowej dla dzieci i rodziców chwili obie strony odczuwają dużą potrzebę zwiększonego kontaktu. Rodzice odczuwają potrzebę spędzania z dzieckiem więcej czasu,

poświęcania mu więcej uwagi oraz okazania swojego wsparcia. Z informacji uzyskanych od samych dzieci wynika, że to jest właśnie to, czego najbardziej potrzebują i oczekują.

- Jednocześnie rodzice chcą być w kontakcie z nauczycielem – w kontakcie dwojakim – po pierwsze - merytorycznie (np. dowiadując się o wyniki w nauce swojego dziecka, uczestnicząc w zebraniach klasowych)
po drugie – w kontakcie „towarzyskim” w ramach integracji zespołu klasowego i współpracy w ramach organizacji imprez klasowych, szkolnych uroczystości, wycieczek etc.

- Podtrzymywanie kontaktu z przedszkolem (kontaktu dzieci i ich rodziców) postulowane jest przez rodziców rzadko i wskazuje na to, że rodzice nie traktują przejścia z przedszkola do szkoły jako płynnego procesu. Są o wiele mocniej ukierunkowani na kontakt z obecną szkołą i rzadko korzystają z doświadczeń poprzednich nauczycieli swojego dziecka. Być może jest to również efektem trudności w przepływie informacji i braku odpowiedniej współpracy na linii przedszkole/szkoła, które zgłaszają również sami nauczyciele.

5.

ZDANIEM PRZEDSZKOLAKÓW...

Wstęp

Starając się usystematyzować odpowiedzi udzielone w ankietach przez same dzieci, uporządkuję je według pytań skonstruowanych na potrzeby ankiety. Nie udało się prześledzić wpływu dobrej/złej adaptacji przedszkolnej na to, jak dzieci radzą sobie w pierwszych dniach szkoły (temu miało służyć pytanie o wspomnienia z pierwszych dni w przedszkolu). W większości przypadków pójście do przedszkola jest dla dzieci mętnym wspomnieniem, często przefiltrowanym przez opowieści rodziców.

Co czujesz, jak się czujesz, kiedy myślisz o tym, że idziesz do szkoły?

Pierwsze skojarzenia przedszkolaków ze szkołą w dużej mierze zależą od tego, co ktoś już zdążył powiedzieć im o szkole. Tym kimś jest najczęściej starsze rodzeństwo, albo inne znajome dzieci („Nie cieszę się, bo będę musiała odrabiać lekcje – moja siostra nie cierpi odrabiać lekcji...”, „Wspaniale, w szkole będę jeździć na długie wycieczki, tak jak Bartosz!”) Dlatego warto, by dzieci miały pozytywny obraz szkoły – to, o czym mówili wcześniej rodzice. Można zapewne ułatwić dzieciom przejście do nowej szkoły opowiadając wcześniej o tym, ile ciekawych rzeczy i przygód tak na nich czeka. Jak zawsze ważne jest, by optymizm zawarty w historiach był autentyczny i pokrywał się z prawdziwymi poglądami osoby, która opowiada dziecku o szkole. W ankietach było kilka wypowiedzi dzieci, które recytowały formułki najwyraźniej wpojone przez dorosłych: „*nie trzeba się martwić na zapas*”, które jednak wydają się nie przynosić oczekiwanego uspokojenia.

Dzieci zdaje się najbardziej niepokoić to, że nie wiedzą, jak wygląda dzień w szkole, niepewność i obawa przed samotnością („Ja się bardzo boję, bo nie wiem jak tam jest, kiedy mnie będą odbierali, czy będę zostawać na świetlicy.”, „Boję się, że nie będę miał przyjaciół, bo nikogo nie znam.”) O wiele łatwiej jest dzieciom, których rodzeństwo albo sąsiedzi uczą się już w tej samej szkole („Jest fajnie, bo ja lubię szkołę, bo tam chodzi mój brat”, „ Czuję się wspaniale, będą tam dzieci, które już znam i mówią, że w szkole jest fajnie. Są starsi to pewnie pomogą.”).

Mimo wszystko w wypowiedziach dzieci dominują jednak radość i oczekiwanie. Cieszą się na myśl, że będą czytać i pisać i uczyć się wielu ciekawych rzeczy. Właściwie wszystkie wierzą, że będą się tak dobrze uczyć, że dostawać będą same piątki i szóstki.

Jeszcze bardziej ekscytująca jest wizja nowych przyjaźni i całego „życia towarzyskiego”, które tak naprawdę zaczyna się w szkole podstawowej.

Wypowiedzi dzieci pokazują, że niestety mimo wszystko za mało jest w domu pozytywnych rozmów o szkole. Dzieci w dużej mierze zostawione są same sobie ze swoimi niepokojami. Na tym etapie to właśnie rodzice, poprzez prostą codzienną rozmowę mogą najbardziej ułatwić dziecku przejście do nowej szkoły.

Czy pamiętasz swoje pierwsze dni w przedszkolu – co robiłeś, jak się czułeś?

Lista w całości stworzona na podstawie cytatów zaczerpniętych z ankiet

Najczęściej wspominane:

- ROZSTANIE Z MAMĄ: płakałem jak mama odchodziła, chciałam do mamy
- ZABAWA: fajnie było w przedszkolu, bo się można tylko bawić /nie chciałabym iść do szkoły, bo tam trzeba się tylko uczyć i nie ma żadnej zabawy / lubię chodzić do przedszkola, bo w domu mam tylko babcię do zabawy, a ona nie pozwala mi robić fikołków, a pani to mi nawet pomaga.
- NOWE ZNAJOMOŚCI: poznałem nowych kolegów

Co możesz zrobić, aby dobrze czuć się w szkole?

Lista w całości stworzona na podstawie cytatów zaczerpniętych z ankiet

- DOBRZE SIĘ UCZYĆ, dobrze się zachowywać

- PRZYJAŹNIĆ SIĘ: być dobrą koleżanką / mieć dużo, nowych kolegów, dużo fajnych koleżanek / siedzieć z najlepszą koleżanką

- MIEĆ FAJNĄ PANIĄ

- BAWIĆ SIĘ: żeby były dłuższe przerwy / wymyślić jakąś zabawę i bawić się z dziećmi

- MIEĆ ŁADNY PIÓRNIK / plecak, nowe książki, wszystkie potrzebne akcesoria

- WRACAĆ SZYBKO DO DOMU: żeby mnie rodzice odbierali zaraz po lekcjach, żebym nie musiał czekać

6. ZDANIEM UCZNIÓW...

Czy pamiętasz jak to było, kiedy poszedłeś do szkoły? (Twoja siostra, brat?)

Lista w całości stworzona na podstawie cytatów zaczerpniętych z ankiet

- NIEPEWNOŚĆ: nie wiedziałem co mam robić (bo nie było rodziców)
- było fajnie, poznałem nowych kolegów, nie bałem się, czułem się dobrze
- było nudno, wszystko przeszkadzało, że trzeba tracić czas
- była zdenerwowana, nie mogłam się doczekać kiedy poznam panią wychowawczynię, szkołę i klasę, bałam się, wydawało mi się, że szkoła jest ponura i można się w niej zgubić
- wspominam miło – starsze klasy robiły przedstawienia
- trzeciego dnia tata zaniósł mnie do szkoły, bo nie chciałem iść na lekcje – bardzo mi to pomogło
- pamiętam, że pani dla nas miała lizaki, dobrze się bawiłam i było fajnie
- wstydziłam się bo nikogo nie znałam
- najpierw myślałam, że szkoła jest niefajna, ale później poznałam kolegów i polubiłam szkołę

Kogo (czego) potrzebowałeś, co Ci pomogło w pierwszych tygodniach nauki w szkole?

Lista w całości stworzona na podstawie cytatów zaczerpniętych z ankiet

- RODZICE! kiedy tata odprowadzał mnie do szkoły / chciałem żeby byli przy mnie rodzice, a oni nie mogli / jak były niedobre obiady, to tata powiedział, żeby mnie nie zmuszać /
- RODZENIŃSTWO I ZNAJOME DZIECI: siostra była w klasie obok – wtedy się czułem, że będę razem z nią / pomogła obecność koleżanek z przedszkola i wcześniej poznanych koleżanek ze starszych klas
- OBECNOŚĆ, POMOC I ZACHĘTA PANI NAUCZYCIELKI: pani mi pomagała mówiła, że będziemy robić różne fajne rzeczy i że wszystko będzie dobrze

Jak sądzisz, co można zrobić, żeby dzieci lepiej czuły się na początku nauki w szkole?

Lista w całości stworzona na podstawie cytatów zaczerpniętych z ankiet

- ZAPOZNAĆ ZE SZKOŁĄ: opowiedzieć o szkole, pokazać różne miejsca / mówić, jakie tam są fajne rzeczy
- DUŻO ZABAW NA POCZĄTKU i BEZPIECZEŃSTWO: pierwsze lekcje powinny składać się z samej zabawy. Ja tam miałem i dlatego polubiłem chodzenie do szkoły w zerówce / powinno być dużo zabaw, żeby dzieci mogły się poznać / powinna być wycieczka / żeby dzieci miały salę do zabawy i żeby panie patrzyły na nie (pilnowały), bo starsi uczniowie im dokuczają / żeby na początku nie zadawać lekcji
- KONTAKT Z NAUCZYCIELEM lub PRZYJACIÓŁKĄ: trzeba z dziećmi dużo rozmawiać i pocieszać ich / żeby dzieci na początku nauki w szkole czuły się lepiej

potrzeba tej pierwszej przyjaźni, tej ciepłej dłoni i pierwszego miłego słowa / pomaga szybkie poznanie i zaprzyjaźnienie się z kolegami i koleżankami z nowej klasy.

Interpretacja odpowiedzi dzieci :

Opinie i doświadczenia dzieci w dużej mierze pokrywają się z sugestiami rodziców w tym względzie, że wcześniejszy kontakt ze szkołą, dobra integracja klasy, która pomaga łatwiej zawiązywać nowe przyjaźnie i zwiększa w dzieciach poczucie bezpieczeństwa w kontakcie z nauczycielem to to, co może najbardziej ułatwić dzieciom zaaklimatyzowanie się w pierwszych tygodniach nowej szkoły.

Pojawiła się też sugestia, by szczególnie w pierwszych tygodniach nauki pozwolić rodzicom być bliżej dziecka. Pomogłoby to przezwyciężyć nie tylko trudny moment rozstania z rodzicami, ale również pomogłoby łatwiej się odnaleźć w szkole, łatwiej zrozumieć wszystko co się dzieje wokół dziecka i poradzić sobie dzieciom z niepokojem, zagubieniem i stresem.

ZAŁĄCZNIK 1:

PYTANIA ZADANE DOROSŁYM:

1. Jakie są Pani/Pana najistotniejsze doświadczenia – jako nauczyciela, rodzica itd. – związane z procesem przechodzenia dzieci z przedszkola/domu do szkoły?
2. W jaki sposób obecnie uczestniczy Pani/Pan w procesie przejścia dzieci z domu/przedszkola do szkoły?
3. Co Pani/Pan mogłaby zrobić, żeby zapewnić dzieciom udane przejście z przedszkola/domu do szkoły?

ZAŁĄCZNIK 2:

PYTANIA ZADANE DZIECIOM W WIEKU SZKOLNYM:

1. Czy pamiętasz, jak to było kiedy poszedłeś do szkoły? (Twoja siostra, brat?)
2. Czy pamiętasz swoje pierwsze dni w przedszkolu – co robiłeś, jak się czułeś?
3. Kogo (czego) potrzebowałeś, co Ci pomagało w pierwszych tygodniach nauki w szkole?
4. Jak sądzisz, co można zrobić żeby dzieci lepiej czuły się na początku nauki w szkole?

ZAŁĄCZNIK 3:

PYTANIA ZADANE DZIECIOM W WIEKU PRZEDSZKOLNYM:

1. Co czujesz, jak się czujesz, kiedy myślisz o tym, że idziesz do szkoły?
2. Czy pamiętasz swoje pierwsze dni w przedszkolu – co robiłeś, jak się czułeś?
3. Co możesz zrobić, aby dobrze się czuć się w szkole?